

Papp Tekla

VARIÁCIÓK ALIMENTÁCIÓS KÖTELMEKRE¹

Variations on Alimony Obligations

Dr. Papp Tekla tanszékvezető, egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Civilisztikai Tanszék,
papp.tekla@uni-nke.hu

Tanulmányomban a létfenntartási jogviszonyok fontosságát, rövid történetét, jogalapjait és fajtáit tárom fel. Majd a különböző, magyar alimentációs szerződési verziók jellemzésére kerül sor, úgy mint tartási, gondozási és életjáradéki szerződések, ezeken alapuló contractus mixtus előfordulások, biztosítási szerződés, öröklési szerződés; végül az egyéb kötelmi és szervezeti jogügyleti alternatívák témához kapcsolódó jellegzetességeit villantom fel.

KULCSSZAVAK:

tartási szerződés, életjáradéki szerződés, gondozási szerződés, öröklési szerződés

In my study, I explore the importance, brief history, legal bases and types of subsistence legal relationships. Then I will characterise the different versions of the Hungarian alimentation contracts such as maintenance, care, and annuity contracts, contractus mixtus based on these, insurance contracts, inheritance contracts; finally, I will highlight the characteristics of other contractual and organisational alternatives.

KEYWORDS:

maintenance contract, life annuity contract, care contract, contract of inheritance

¹ A TKP2021-NKTA-51 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NKTA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

„A gondozás közös ügyünk. Társadalmainkat összetartó és nemzedékeket egymáshoz közelebb hozó szövetet alkot. Életünk során mi és szeretteink is részesülünk gondozásban, vagy nekünk kell gondoznunk valakit.”²

BEVEZETÉS

Az alimentációs (létfenntartási) kötelmek funkciója napjainkban felértékelődik, különösen a demográfiai változások függvényében: az európaiak hosszabb ideig és egészségesebben élnek, viszont a gondozási szolgáltatások iránti igényük is egyre erőteljesebben jelentkezik.³ Az időskor magával hozza a betegségek, fogyatékoságok és a fizikai gyengeség kialakulását, szükségessé téve az alimentációs szolgáltatásokat.⁴

Az Európai Bizottság az Európai Unió Alapjogi Chartájára⁵ és a szociális jogok európai pillérének 18. alapelvére⁶ támaszkodva stratégiát dolgozott ki, többek között azért, hogy „életkortól függetlenül minden, gondozásra szoruló személy javát szolgálja a megfizethető, hozzáférhető és magas színvonalú gondozás igénybevehetőségének javítása révén”.⁷

Az Európai Bizottság e legújabb és támogatandó törekvése fényében aktuálissá és indokoltá vált a személyközpontú, önálló és méltóságteljes életvitel is lehetővé tevő, tartós ápolás-gondozást nyújtó alimentációs kötelmek vizsgálata: mire irányulnak és milyen szerepet töltenek be jelenlegi társadalmunkban az e tárgyú magánjogi szerződések.

² A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának Az európai gondozási stratégiáról. Brüsszel, 2022. szeptember 7. COM/2022/440 final CELEX-szám: 52022DC0440

³ Lásd a Bizottság közleménye az európai gondozási stratégiáról 1. Bevezetés: „a tartós ápolásra-gondozásra szoruló 65 év felettiek közel felének sem teljesül az önmaguk ellátásához vagy a háztartási tevékenységek elvégzéséhez való segítségnyújtás iránti igénye. Sok esetben a gondozási szolgáltatások nem állnak rendelkezésre ott és akkor, ahol és amikor az embereknek szükségük van rájuk, akik emellett hosszú várólistákkal és bonyolult eljárásokkal is szembesülnek.”

⁴ Lásd a Bizottság közleménye az európai gondozási stratégiáról 2. A gondozási szolgáltatások fejlesztése: „Színvonalas tartós ápolással-gondozással támogatható a gondozottak jólléte, méltósága és alapvető jogai, többek között az elszigetelődés, a magány, valamint az ebből eredő testi és lelki hatások megelőzése és enyhítése révén.”

⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2016/C 202/02) 25. cikk Az idősek jogai. Az Unió elismeri, és tiszteletben tartja az idősek jogát a méltó és önálló élethez, a társadalmi és kulturális életben való részvételhez. 26. Cikk A fogyatékkal élő személyek beilleszkedése. Az Unió elismeri és tiszteletben tartja a fogyatékkal élő személyek jogát az önállóságuk, társadalmi és foglalkozási beilleszkedésük, valamint a közösség életében való részvételük biztosítását célzó intézkedésekre.

⁶ Tartós ápolás-gondozás: Mindenkinek joga van megfizethető, hosszú távú, minőségi ápolási-gondozási szolgáltatásokat igénybe venni, különös tekintettel az otthoni ápolásra és a közösségi alapú szolgáltatásokra. Lásd: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hu

⁷ Lásd a Bizottság közleménye az európai gondozási stratégiáról 6. Következtetések.

SZERZŐDÉSI VARIÁNSOK

A létfenntartást és a megélhetést szolgáló ellátási, tartási kötelezettségek alapulhatnak törvényi előíráson, és jogügyleti jogalapúak is lehetnek.⁸ Az előbbiek közé tartoznak magánjogi szempontból a Polgári Törvénykönyv szerinti házastársi tartás,⁹ az élettársi tartás¹⁰ és a rokontartás¹¹ (gyermek tartása,¹² szülő tartása,¹³ testvértartás,¹⁴ mostohagyermek tartása¹⁵), a közjog oldaláról pedig a szociális ellátások.¹⁶

Jelen írásban – lévén egy kutatás (lásd 1. lábjegyzet) kezdeti fázisában – a magyar alimentációs tartalmú jogügyletek rendszerezésére, csoportosítására és jellemzésére vállalkozom.¹⁷

Az alimentációs szolgáltatási tárgyú szerződések elterjedtek voltak már a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.) hatálybalépése előtt is: ellátási (kikötménnyel vagy anélkül) és életjáradéki kontraktusok¹⁸ voltak köthetőek. Az akkori joggyakorlatban rokonok és idegenek is, ingyenesen és visszterhesen is létesíthették ezeket a szerződéseket, és formális megállapodás nélkül is nyújthattak ellátást.¹⁹ Az ellátási és életjáradéki szerződések egyrészt már akkor is fontos szerepet játszottak a koruknál és állapotuknál fogva rászorultak egzisztenciájában, másrészt a családi vagyon fennmaradását is biztosíthatták (rokonok közötti verziójukkal).²⁰ A régi Ptk. 586. §-a eredetileg magánszemélyek között, saját háztartásban való eltartási kötelezettségre kötendő szerződésként szabályozta a tartási szerződést, amelynek érvényességét hatósági jóváhagyáshoz kötötték.²¹ A régi Ptk. novelláris módosítása²² a tartási szerződések körét bővítette azáltal, hogy megszüntette az eltartó és eltartott közös háztartásban való együttélésének feltételét, és jogi

⁸ 4/2008. Polgári jogegységi határozat a tartási, életjáradéki, valamint az öröklési szerződéssel kapcsolatos perekéről V. 1.

⁹ 2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:29. §.

¹⁰ Ptk. 4:86. §.

¹¹ Ptk. 4:194. §.

¹² Ptk. 4:213-222. §§.

¹³ Ptk. 4:196. § (2) bek.

¹⁴ Ptk. 4:197. §.

¹⁵ Ptk. 4:198. §.

¹⁶ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról: időskorúak járadéka, ápolási díj, települési támogatás, foglalkoztatást helyettesítő támogatás etc.; BH 2013. 83.: A tartási szerződés és a Szoc. tv. hatálya alá tartozó ellátási tevékenység elhatárolása.

¹⁷ A külföldi szabályozások és joggyakorlat megalapozott beépítése csak további kutatómunkát követően lehetséges; lásd: „A magyarhoz hasonló tartási szerződést sem a német, sem az osztrák polgári törvénykönyv nem szabályoz, a svájci kötelmi jog és a gyakorlat azonban ismer egy gyökereiben megegyező, de a gyakorlat által jelentősen kitágított, az életjáradéki szerződéshez (Leibrentenvertrag) közelítő jogintézményt 'Verpfründung' néven.” JÓJÁRT 2007: 23.

¹⁸ 1928. évi magánjogi törvényjavaslat Magyarország Magánjogi Törvénykönyve 1469. §, 1471. §, 1477. §, 1478. §; Boóc 2011: 161, 163; Kovács 2008: 204.

¹⁹ GELLÉRT 1998: 1710.

²⁰ NOVOTNI 1992: 465.

²¹ 7/1967. (II. 26.) Kormányrendelet; VILÁGHY–EÖRSI 1965: 247; GELLÉRT 1998: 1710–1711.

²² 1977. évi IV. törvény; GELLÉRT 1998: 1711.

személy számára is lehetővé tette (eltartóként) a szerződéskötést.²³ A tartási szerződések hatósági jóváhagyása pedig csak a rendszerváltozást követően került ki az alimentációs kontraktusok szabályozásából.²⁴

Meglátásom szerint jelenleg a létfenntartást szolgáló szerződések többféleképpen is rendszerezhetők.

A) Közvetlen és közvetett típusba sorolhatók:

- az előbbi esetén az alimentációs szolgáltatás nyújtása a szerződő felek között realizálódik,
- míg az utóbbinál egy „eltartó” finanszírozza harmadik személy (kvázi közreműködő) létfenntartási szolgáltatásnyújtását az eltartottnak.²⁵ Az első kategóriába tartozik élők közötti jogügyletként a tartási szerződés, a gondozási szerződés, az életjáradéki szerződés és bizonyos fajtájú biztosítási szerződések, halál esetére szóló jogügyletként pedig az öröklési szerződés, és a második fajtába vonhatók a speciális tárgyú megbízási és egészségügyi kezelési szerződések.

B) A felsorolt kontraktusok szűk és tág értelemben vett alimentációs szerződésekre is bonthatók:

- a szűk értelemben vett alimentációs megállapodásoknak (tartási, életjáradéki és öröklési szerződések) a Ptk. létfenntartást biztosító szerepet szán,²⁶
- míg a többi szerződésnek (tág értelemben vettek) más az alapvető funkciójuk: ezt ezek egy részénél (biztosítási, megbízási szerződések) a Ptk. deklarálja,²⁷ másik részüknél (gondozási szerződés, speciális szolgáltatási szerződés, egészségügyi kezelési szerződés)²⁸ a joggyakorlat alakította ki. Jójárt Eszter meglátása szerint az általam szűk értelemben vett alimentációs szerződések az öngondoskodás sajátos formái, és a szűkebb család létalapjának garanciájaként is funkcionálnak.²⁹

C) Az eddig osztályozott szerződések feloszthatók üzletszerű és nem üzletszerű változatokra is: amennyiben az alimentációs szolgáltatás nyújtására kötelezett jogi személy, akkor általában tömegesen és tartós haszonszerzési céllal köt ilyen szerződések (kivéve, ha karitatív jelleggel végez gondozási és ellátási tevékenységet).

²³ EÖRSI et al. 1991: 262.

²⁴ A 45/1990. (III. 13.) Minisztertanácsi rendelet szűkítette az alkalmazási kört, majd az 1993. évi LXXVIII. törvény szüntette meg véglegesen, 1993. december 31-i hatállyal. GELLÉRT 1998: 1712; KOVÁCS 2008: 205.

²⁵ Amennyiben az eltartott anyagi helyzete engedi, hogy maga állja a létfenntartási szolgáltatások költségeit, akkor ez a megkülönböztetés nem releváns.

²⁶ Ptk. 6:491. § (1) bek.: ellátás és gondozás, 6: 497. § (1) bek.: járadék, 7:48. § (1) bek.: tartás, életjáradék, gondozás.

²⁷ Ptk. 6:439. §: kockázati fedezet nyújtása a biztosítási szerződésnél; 6:477. §: feltétel bekövetkeztéhez kötött pénzfizetés életbiztosításnál; Ptk. 6:487. §: egészségügyi szolgáltatások nyújtása egészségbiztosításnál; Ptk. 6:272. §: feladat ellátása.

²⁸ Lakhatás és ellátás, valamint szabadidős szolgáltatások nyújtása, lásd a gondozási szerződés vegyes alfajánál; csak ápolásra és gondozásra kiterjedő egészségügyi szolgáltatás.

²⁹ JÓJÁRT 2007: 19; JÓJÁRT 2017b: 18.

Tartási szerződés

A tartási szerződés alapján a tartásra kötelezett a tartásra jogosult körülményeinek és szükségleteinek megfelelő ellátására, illetve gondozására köteles, a tartásra jogosult pedig ellenérték teljesítésére.³⁰ A tartási szerződés olyan élők közötti jogügylet, amely

- célhoz kötött: a tartásra jogosult létfenntartásának biztosítására (természetbeni tartásra)³¹ koncentrálódik, és a szerződési cél teljesítése érdekében fokozott együttműködési kötelezettség terheli a feleket;³²
- személyhez kötött: egyrészt az ellátás és gondozás igénybevételére csak az eltartott jogosult, másrészt az ő körülményeihez (kor, egészségi állapot, fogyatékoság, anyagi helyzet etc.) és szükségleteihez (szociális, egészségügyi, kulturális, szabadidős etc.) igazodik³³ az ellátás, harmadrészt – főszabály szerint – a tartásra kötelezett személyes tartásra köteles (kivéve jogszabály vagy a szerződés eltérő rendelkezése esetén, ezek hiányában a nyújtandó szolgáltatás sajátos jellege okán, például ápolásnál szakápoló szükséges);
- tartós, huzamos jellegű jogviszonyt fed le:³⁴ egyrészt az ellátás és gondozás vagy folyamatosan vagy időszakonként visszatérően szolgáltatandó, másrészt vagy a tartásra jogosult haláláig vagy egy hosszabb meghatározott ideig vagy meghatározott feltétel bekövetkeztéig (például ápolási intézménybe kerülésig) áll fenn;
- egyszerre alapul bizalmon a személyhez kötöttségből és az alimentációs szolgáltatások jellegéből adódóan, és ugyanakkor kiszámíthatatlan a felek közötti viszony megromlása vagy a tartásra jogosult halála vagy a tartásra kötelezett egészségének és anyagi helyzetének hátrányos változása miatt, így a kockázati/szerencseelem³⁵ (aleatórikusság)³⁶ is fontos tényezője a kontraktusnak;
- a szerencseelem megjelenik a szerződéses szinallagma kapcsán is: a tartásra kötelezett által nyújtott tartás és a tartásra jogosult által teljesített ellenérték (leggyakrabban ingatlan vagy nagy értékű ingó dolog tulajdonjogának átruházása, esetleg lakásbérleti jog³⁷ folytatása)³⁸ egyensúlyba kerül-e a szerződés megszűnéséig;³⁹

³⁰ Ptk. 6:491. § (1) bek.

³¹ BH 1978. 23.

³² BH 2007. 444.

³³ BH 1989. 272.; BH 1995. 347.

³⁴ BH 1995. 347.

³⁵ BH 1995. 347.; BH 2013. 125.

³⁶ Boóc 2011: 163.

³⁷ BH 1963. 3728.; BH 1998. 383.; BH 1999. 163.

³⁸ Az ellenszolgáltatás tulajdonátruházó jellegű. FUGLINSZKY 2018: 781.

³⁹ BH 1995. 347.; BH 1995. 644.; BH 1999. 22.; BH 2013. 125.

– visszterhes (szerződéskötéskor kerül sor az ellenérték teljesítésére),⁴⁰ ha a körülményekből más nem következik⁴¹ (például a szerződés alanyai közeli hozzátartozók).⁴²

A tartásra kötelezett tartási kötelezettsége a tartásra jogosult lakhatásának biztosítására, élelemmel és ruházattal való ellátására, gondozására, betegsége esetén ápolására és gyógyítására, halála esetén illő eltemetetésére terjed ki.⁴³ A tartási szolgáltatásokkal szembeni követelmény az eltartott körülményeihez és szükségleteihez, valamint az eltartó képességeihez igazodó, átlagos színvonalú és mértékű szolgáltatásösszesség.⁴⁴ A tartási szerződés létesítésének nem előfeltétele a tartásra jogosult rossz egzisztenciális és egészségi állapota (magasabb életszínvonal elérése is lehet a kontraktuális cél), ahogy az sem, hogy a tartásra kötelezett a jogosult valamennyi szükségletéről gondoskodjon.⁴⁵ A joggyakorlat alapján amennyiben a tartásra kötelezett nem saját vagyonából látja el a tartásra jogosultat, vagy a megállapodásuk speciális jogosulti igény kielégítésére irányul csak (például tornáztatás), az nem minősül tartási szerződésnek.⁴⁶ Szintén nem tartási szerződés az otthonházban pénz fejében nyújtott ápolás-gondozás,⁴⁷ ahogy az a kontraktus sem, amely alapján a jogosult betegsége esetére gondozást, ápolást és eltemetést vállal a kötelezett, viszont élelmezési és lakhatási szolgáltatás biztosításáról nem rendelkezik.⁴⁸ Viszont a Ptk. családjogi könyve szerint tartási kötelezettségre kötelezettek is köthetnek tartási szerződést: nem ütközik jogszabályba a házastársak, élettársak és rokonok közötti ellátási és gondozási tárgyú megállapodás.⁴⁹ Továbbá a gyógyíthatatlan beteg is köthet érvényes tartási szerződést: ha a tartási szerződés megkötésére a tartásra jogosult gyógyíthatatlan betegségének ismeretében kerül sor, és a tartásra kötelezett a gondozás és ápolás teljes költségét vállalja, a szerződés nem minősíthető nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközőnek, hiszen a szerződés semmissége „azt eredményezné, hogy a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők, akiknek a halálával esetleg viszonylag rövid időn belül számolni lehet, éppen az életük legnehezebb időszakában lennének kénytelenek támasz nélkül és segítség nélkül maradni”.⁵⁰

⁴⁰ Ptk. 6:491. § (1) bek., 6:494. §.

⁴¹ Ptk. 6:496. § (2) bek.; BH 1960. 2762.

⁴² JÓJÁRT 2021: 2210, 2213; OROSZ [é. n.]: 1350, 1351, 1354; OROSZ 2014: 2179, 2180, 2183, 2186; ZSÍROS 2014: 1272, 1273, 1275, 1279; KÖRÖS 2013: 2203, 2208, 2214, 2215; FUGLINSZKY 2018: 783–785; RIBAI 2010: 19–20; NOVOTNI 1992: 466–467; GELLÉRT 1998: 1713.

⁴³ Ptk. 6:492. §.

⁴⁴ BH 1989. 272.; BH 1995. 347.; JÓJÁRT 2021: 2213; OROSZ [é. n.]: 1351; GELLÉRT 1998: 1712; KOVÁCS 2008: 207; FUGLINSZKY 2018: 794.

⁴⁵ OROSZ [é. n.]: 1351; OROSZ 2014: 2180; ZSÍROS 2014: 1272; KÖRÖS 2013: 386; FUGLINSZKY 2018: 795.

⁴⁶ BOROS–JÓJÁRT 2013: 921.

⁴⁷ BH 1997. 592.

⁴⁸ Ptk. 6:492. §; BH 1968. 2.

⁴⁹ BH 1990. 157.; BH 2002. 268.; BH 2002. 310.; JÓJÁRT 2007: 20; KÖRÖS 2013: 387; ZSÍROS 2014: 1273.

⁵⁰ BH 1989. 230; JÓJÁRT 2021: 2216; OROSZ [é. n.]: 1352; OROSZ 2014: 2181.

Gondozási szerződés

A gondozási szerződés elnevezéséből adódóan egyetlen fajta alimentációs szolgáltatásnyújtásra terjed ki, élők közötti jogügyletként. Mivel a Ptk.-ban nem nevesített szerződés, ennek köszönhető, hogy eltérő megközelítések, értelmezések kapcsolódnak hozzá:

- a) Jójárt Eszter véleménye szerint a tartási szerződés Ptk.-beli fogalmában⁵¹ szereplő „illetve” szócska azt jelenti, hogy tartási szerződés csak gondozásra is létesíthető, azaz a szerződő felek csak tartási részkötelezettség teljesítéséről állapotodnak meg,⁵² így vélhetően a gondozási szerződést a tartási szerződés részalakzataként fogja fel (Fuglinszky Ádám ezt részszolgáltatási tartási szerződésnek tekinti),⁵³
- b) a bírói gyakorlatban akad arra példa, hogy atipikus szerződésnek minősítik:⁵⁴ helytelenül,⁵⁵ ahogy arra is, hogy helytállóan csak „a Ptk. által nem nevesített ún. gondozási szerződésként” említik;⁵⁶
- c) Kőrös András azokat a gondozásra irányuló kontraktusokat sorolja ide, amelyekből folyó szolgáltatást a tartásra jogosult saját költségén veszi igénybe;⁵⁷
- d) gondozást nyújtó szociális intézmény által gondozásra rászoruló személlyel kötött szerződés is ide tartozik.⁵⁸ Ez utóbbit értékeli Fuglinszky Ádám professzionális gondozási szerződésnek,⁵⁹ Ribai Csilla pedig otthonházban nyújtott gondozásnak,⁶⁰ mindketten abban látják a tartási szerződéshez képesti különbségeket, hogy
 - a jogosultnak olyan összetett szolgáltatást nyújtanak, amelynek szabadidős programok szervezése és orvosi ellátás biztosítása is a része,
 - a jogosult rendelkezik a létfenntartásához szükséges vagyoni háttérrel, és pénzügyi ellenszolgáltatást fizet (szerződéskötéskor egy nagyobb összeget, majd időszakonként visszatérően díjat: nem kerül sor dolog tulajdonjogának vagy jognak az átruházására ellenértékként),
 - a kötelezett jogi személyként üzletszerűen végzi tágan értelmezett gondozási tevékenységét.⁶¹ A gyakorlatban magánszemélyek közötti gondozási szerződés álta-

⁵¹ 6:491. § [Tartási szerződés] (1) Tartási szerződés alapján a tartásra kötelezett a tartásra jogosult körülményeinek és szükségleteinek megfelelő ellátására, illetve gondozására, a tartásra jogosult ellenérték teljesítésére köteles.

⁵² JÓJÁRT 2021: 2211; JÓJÁRT 2017b: 29. 21. lábjegyzet.

⁵³ FUGLINSZKY 2018: 790. utal: BH 2000. 14.; BDT 2013. 2997.

⁵⁴ BH 2002. 399.; BH 1998. 273.; BH 1997. 436.; Zsfros 2014: 1272.

⁵⁵ Az atipikus szerződések mibenlétére lásd PAPP 2019a: 29–164.

⁵⁶ BH 2013. 286.; BH 2010. 274.; BH 2004. 59.; BH 1997. 592.; BH 1995. 23.

⁵⁷ KŐRÖS 2013: 387.

⁵⁸ BH 2008. 305.; BH 2004. 409.; BH 1998. 273.; BH 1997. 592.

⁵⁹ FUGLINSZKY 2018: 789.

⁶⁰ RIBAI 2010: 23.

⁶¹ FUGLINSZKY 2018: 789–790; RIBAI 2010: 23–24.

lában lakhatás biztosítására, rászorultság esetén gondviselésre⁶² és gyógykezelésre irányul,⁶³ és gyakran kiterjed a gondozott illő eltemettetésére is.⁶⁴

A fentiek alapján a gondozási szerződés három formája körvonalazható: a résztartási szerződés-változat (a), az önállósult fajta⁶⁵ (b, c) és a vegyes szerződési verzió (amelyben bérleti, vállalkozási, megbízási, egészségügyi kezelési szerződési elemek is megjelennek, d).

Életjáradéki szerződés

Az életjáradéki szerződés alapján a járadékadásra kötelezett a járadékszolgáltatásra jogosult javára, annak haláláig, meghatározott pénzösszeg vagy más helyettesíthető dolog időszakonként visszatérő szolgáltatására köteles, a járadékszolgáltatásra jogosult pedig ellenérték teljesítésére.⁶⁶ Az életjáradéki szerződés

- is élők közötti jogügylet;⁶⁷
- célja a jogosult létfenntartásának biztosítása, csak más eszközökkel, mint a tartási és gondozási szerződés esetén, és nem szűkíthető le az alapvető létfeltételek biztosítására;⁶⁸
- a tartási (és gondozási) szerződés alapvetően facere jellegű és természetbeni szolgáltatásaival szemben dare jellegű szolgáltatások (pénzösszeg vagy más helyettesíthető dolog: természetbeni és kiegészítő szolgáltatás, például élelmiszer, termék, gyógyszer etc.)⁶⁹ időszakonként visszatérő (rendszeres: havonta előre) nyújtása a közvetlen tárgya;⁷⁰
- a tartási szerződéstől eltérően a szerződő felek tekintetében a személyhez kötöttség és a bizalmi jelleg nem alapvető ismérve a szerződéses jogviszonynak;⁷¹

⁶² Gondviselési elnevezés is felmerült a gondozási szerződésre: BH 1984. 450, valamint előfordult, hogy az ápolást is a szerződés közvetlen tárgyának tekintették: BH 1968. 5608.

⁶³ BH 2013. 286.; BH 2004. 409.; BH 1995. 23.

⁶⁴ BH 2010. 274.; BH 2004. 59.

⁶⁵ A Ptk. rekodifikációja során Jójárt Eszter megfontolandónak tartotta a gondozási szerződés Ptk.-ba illesztését, a tartási szerződésre utaló szabállyal együtt, JÓJÁRT 2007: 20–21.

⁶⁶ Ptk. 6:497. §.

⁶⁷ BH 1974. 377.: Abban a kérdésben, hogy a felek által kötött szerződést miként kell minősíteni, nem a szerződés elnevezése, hanem annak tartalma, a felek szándéka és akarata az irányadó. Az olyan megállapodás, amely szerint a vevő a vételárat havi részletekben fizeti, az eladó halála esetén azonban a fizetési kötelezettség megszűnik, általában életjáradéki szerződésre utal.

⁶⁸ BH 2010. 445.

⁶⁹ Fuglinszky Ádám szerint a tartás vegyes szolgáltatás (dolgozatszolgáltatás, tevékenységkifejtés és pénzfizetéssel járó elemeket tartalmaz). FUGLINSZKY 2018: 786.

⁷⁰ BH 2013. 16.

⁷¹ BH 2000. 105.: Az életjáradéki szerződés célját akkor is betölti, ha a felek viszonya megromlott. Az ilyen jellegű szerződésnél az életjáradékra jogosult személye körüli teendőket nem kell ellátni, tehát a bizalmi viszony megromlása a szerződés céljának és rendeltetésének betöltését nem veszélyezteti, az mindaddig megvalósul, amíg a kötelezett teherbíró képessége az életjáradék fizetését lehetővé teszi. BH 1999. 255.; BH 1996. 534.

- tartós, huzamos idejű kontraktus: a szerződési alanyok eltérő rendelkezése hiányában a járadékszolgáltatásra jogosult haláláig hatályos;⁷²
- a szerződéses szinallagmához kapcsolódó szerencseelem⁷³ itt is tetten érhető: a szolgáltatás és ellenszolgáltatás egyensúlyának alapelve maradéktalanul nem érvényesülhet;⁷⁴
- ha a körülményekből más nem következik, visszerthes és ellenértékként a tartási szerződésnél gyakori ellenszolgáltatás⁷⁵ a tipikus.⁷⁶

Az életjáradék összege mindig meghatározott pénzösszeg, amelyet a szerződő felek meg egyezése szerint évente a KSH által közzétett infláció %-os mértékével növelnek,⁷⁷ vagy a saját jogú öregségi nyugdíj legkisebb összege hivatalos évi emelésének mértékében emelik.⁷⁸ Az életjáradék összegszerűségének megállapításakor figyelemmel kell lenni arra, hogy alimentációs funkciója nem egyeztethető össze tőkefelhalmozási vagy tartalékképzési céllal.⁷⁹

Életjáradéki szerződést is köthetnek a Ptk. családjogi könyve szerint tartási kötelezett-ségre kötelezettek, például élettársak közötti kontraktusnál az egyikük ellenszolgáltatás nélkül havonta teljesítendő járadékfizetési kötelezettséget vállal.⁸⁰

Az életjáradéki szerződésre a tartási szerződésre vonatkozó előírásokat kell megfelelően alkalmazni.⁸¹ Mind a tartási,⁸² mind a magánszemélyek közötti gondozási szerződés⁸³ életjáradéki szerződéssé alakítható át azzal a feltétellel, hogy a bíróságnak különös gonddal kell vizsgálnia azt, hogy a szerződés betöltheti-e eredeti célját és rendeltetését⁸⁴ az életjáradék fizetésével.⁸⁵

⁷² BH 2000. 404.

⁷³ BH 2005. 347.: Jogszabály tiltó rendelkezése hiányában annak sincs akadálya, hogy tartási és életjáradéki szerződésben az eltartott az ingatlanát úgy bocsássa az eltartó tulajdonába, hogy az eltartó az ingatlan szerzőskori értékének jelentős hányadát a szerződés kötésével egyidejűleg megfizeti, az eltartott pedig változatlan összegű életjáradék kikötése mellett vállalja azt az előrelátható, sőt, szükségszerűen bekövetkező kockázatot, hogy az életkora előrehaladásával, illetve az infláció hatására a kikötött járadék a későbbi tartásához arányosan kisebb hozzájárulást fog jelenteni, mint a szerződés megkötésekor. BH 1999. 22.

⁷⁴ BH 2002. 22.

⁷⁵ BH 2010. 445.

⁷⁶ JÓJÁRT 2021: 2224–2225; Orosz [é. n.]: 1360–1361; Zsíros 2014: 1285–1286; Kőrös 2013: 2232–2234; GELLÉRT 1998: 1730–1731; Boóc 2011: 164–165; FUGLINSZKY 2018: 786–787.

⁷⁷ BH 2005. 347. Nem minősül joggal való visszaélésnek, ha a felek az életjáradéki szerződésben abban állapodnak meg, hogy az életjáradék összege az inflációra tekintettel nem emelhető.

⁷⁸ Lásd a hvgorac jogtár iratmintáit.

⁷⁹ FUGLINSZKY 2018: 796.

⁸⁰ BH 2017. 94.

⁸¹ Ptk. 6:497. § (3) bek.

⁸² FUGLINSZKY 2018: 807–808.; Ptk. 6:495. § (2) bek.; BH 2007. 444.; BH 2005. 552.; BH 2001. 419.; BH 2001. 215.; BH 1997. 189.; BH 1984. 20.; BH 1983. 281.; BH 1967. 5298.

⁸³ BH 2013. 286.; BH 2002. 399.

⁸⁴ BH 1971. 6879.: Az eltemettetésre is kiterjedő tartási szerződésnek életjáradéki szerződésre való átváltoztatása – ellenkező rendelkezés hiányában – az eltemettetési kötelezettséget nem szünteti meg.

⁸⁵ BH 1978. 23.; BH 1977. 277.; BH 1977. 561.; BH 1976. 213.

A fentebb ismertetett alimentációs, jogügyleti megoldások kapcsán visszaélészerű, az adott (alapvetően tartási) szerződés funkciójával ellentétes célzatú megállapodások is előfordultak: a családtagok egymás öröklési igényeinek megrövidítésére, és illetéktelen vagyoni előny szerzésére törekedtek a megállapodás révén.⁸⁶

Vegyes formációk

A tartási, gondozási és életjáradéki szerződések egymással és más szerződésekkel keveredése is megfigyelhető a joggyakorlatban, típuskombinációs vegyes szerződések formájában.⁸⁷ például ajándékozással és tartással vegyes adásvételi szerződés.⁸⁸ De megkötésre került tartással vegyes életjáradéki szerződés⁸⁹ is: életjáradék folyósítása mellett rászorultság esetén gondozás, ápolás és életvitelbeli segítség kötelezett vállalásával; ahogy tartási és gondozási elemeket is tartalmazó életjáradéki szerződés⁹⁰ is: a kötelezett havi pénzösszeg fizetése mellett az eltartott betegsége esetén gondozásra, továbbá takarításra, mosásra, ápolásra, az eltartott orvosi kezeltetésre, gyógyszerekkel ellátásra és egyházi szertartás szerinti eltemettetésre szerződött. Előfordult ajándékozással vegyes gondozási szerződés is:⁹¹ amely keretében a gondozott által nyújtott készpénzszolgáltatás olyan mértékben haladta meg a gondozók által ténylegesen teljesített és reális számítások szerint a jövőben még előreláthatóan nyújtható gondozási jellegű szolgáltatások összértékét, ami önmagában is részbeni ajándékozási szándékot tükröz, annak ellenére, hogy a szerencsejellegből adódóan az értékarányosság követelménye főszabály szerint nem érvényesülhet.

Biztosítási szerződés

Magyarországon már a 19. század végén megjelent a biztosítási jellegű életjáradéki szerződés: a szerződés kötelezettje részéről kockázatviselés és járadékfizetési kötelezettség állt fenn.⁹² Néhány kommentár⁹³ kitér arra, hogy napjainkban elterjedt az, hogy a pénzügyi intézetek és biztosítók ingatlan tulajdonjogának átruházása fejében vállalnak életjáradéki fizetési kötelezettséget a szerződő fél vagy a szerződésben megjelölt kedvezményezett javára.

A „lakásért életjáradék” programok 2005 végén jelentek meg Magyarországon, az életjáradékra szoruló lakóingatlan tulajdonjogának átruházásáért életjáradék nyújtásával vagy

⁸⁶ Zsifros 2014: 2187; BH 2012. 8: vagy élettárs és örökösök viszonylatában ugyanez; BH 2007. 188. és BH 2006. 284: nem állapították meg a hagyatékcsoökkentő szándékot.

⁸⁷ PAPP 2019: 46.

⁸⁸ BH 1997. 480.

⁸⁹ BH 2002. 14.

⁹⁰ BH 2001. 158.

⁹¹ BH 2010. 274.

⁹² JÓJÁRT 2007: 24.

⁹³ BOROS–JÓJÁRT 2013: 926; OROSZ [é. n]: 1361; Zsifros 2014: 1286.

életjáradék és egy egyszeri nagyobb összeg fizetésével.⁹⁴ Kezdetben az Első Életjáradéki Zrt., az FHB Életjáradék Zrt., az OTP Életjáradék Zrt. és az Örökjáradék Zrt. (HILD) nyújtott ilyen szolgáltatásokat,⁹⁵ azonban jelenleg üzletszerűen végzett járadékszolgáltatás nyújtására irányuló tevékenység csak a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvénnyel (Bit.) összhangban folytatható⁹⁶ (biztosítók által és MNB-engedély birtokában). Az *azénpénzem.hu* megkeresésére a Magyar Nemzeti Bank jelezte, hogy a megkereséskor (2021. október) üzletszerű járadékszolgáltatásra engedélye egyetlen piaci szereplőnek sem volt, és ilyen eljárás sem volt folyamatban.⁹⁷ A jogszabályi környezet megváltozása folytán az OTP Életjáradéki Zrt. a korábbi járadékosok ingatlanjainak üzemeltetését, bérbeadását és hasznosítását végzi,⁹⁸ az FHB Életjáradék Zrt. jogutódja, a NET Életjáradék Zrt. szintén ilyen tevékenységet folytat a meghalt járadékosok ingatlanjai értékesítésével egybekötve,⁹⁹ a HILD is csak „a már szerződött ügyfelek kiszolgálására fókuszál”,¹⁰⁰ az Első Életjáradéki Zrt. pedig életjáradéki szerződések közvetítésére szűkítette portfólióját (azonban „extra kombinált tartási csomag” igénybevehetőségét biztosítja).¹⁰¹ A törvényi feltételek és az MNB üzletszerűen végzett járadékszolgáltatással kapcsolatos állásfoglalása¹⁰² ellenére 2021 első felében még voltak lakásért életjáradékot jogszerűtlenül ajánló cégek.¹⁰³

A Bit. 2. melléklete [1. b) pont] értelmében az életjáradékok az életbiztosítási tevékenységek közé tartoznak, és ehhez kapcsolódóan az MNB részletes leírást ad a fogyasztók számára a járadéktípusú életbiztosításokról.¹⁰⁴ A *biztositasifeltetelek.hu* honlapon hatályos életjáradék-biztosítási általános szerződési feltételek a Groupama¹⁰⁵ és az Allianz¹⁰⁶ biztosítók módozatai között találhatóak csak, egyösszegű biztosítási díjfizetés ellenében (és nem lakóingatlan tulajdonjogának átruházásáért) kínálva a járadékszolgáltatást; e tárgyú csekély kínálat az ilyen típusú biztosítási szerződések nem nagy elterjedtségére utalhat.

⁹⁴ KUN 2008: 91, 93.

⁹⁵ KUN 2008: 93.

⁹⁶ Bit. 448. § (1) bek.

⁹⁷ B. VARGA 2021.

⁹⁸ Lásd: www.otpbank.hu/portal/hu/Rolunk/OTPCsoport/OTPEletjaradek

⁹⁹ Lásd: <https://neteletjaradek.hu/>

¹⁰⁰ Lásd: www.hild.hu/cegismerteto.html

¹⁰¹ Lásd: https://elsoeletjaradeki.hu/?gclid=CjwKCAiAjs2bBhACEiwALTBWZbQi8xmsw4eH2jdix59wjZGis_wNNtude2qwi_HVr-y8EvY-2geukhoCYXUQAvD_BwE

¹⁰² Lásd: [https://alk.mnb.hu/data/cms2463406/tmpCE1C.tmp\(17357470\).pdf](https://alk.mnb.hu/data/cms2463406/tmpCE1C.tmp(17357470).pdf)

¹⁰³ CSABAI 2021 : Országos Életjáradéki Hivatal, Időskori Életjáradék Zrt., Rest & Providence Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. (Nyugalom & Gondviselés Életjáradék-közvetítő), Nurse Humánegészségügyi és Szolgáltató Kft.

¹⁰⁴ Lásd: www.mnb.hu/fogyasztovedelem/biztositasok/eletbiztositasok/jaradektipusu-eletbiztositasok

¹⁰⁵ Lásd: https://biztositasifeltetelek.hu/Groupama/groupama_0036.pdf

¹⁰⁶ Lásd: https://biztositasifeltetelek.hu/Allianz/allianz_0688.pdf https://biztositasifeltetelek.hu/Allianz/allianz_0055.pdf

Öröklési szerződés

Az öröklési szerződés alapján az örökhagyó a vele szerződő felet a magának, illetve a szerződésben meghatározott harmadik személynek nyújtandó tartás, életjáradék, illetve gondozás ellenében – vagyona, annak egy meghatározott része vagy meghatározott vagyontárgyak tekintetében – örökösévé nevezi, a másik fél pedig kötelezettséget vállal a tartás, életjáradék, illetve gondozás teljesítésére.¹⁰⁷ Az öröklési szerződés

- halál esetére szóló jogügylet: az örökhagyó halálához (mint feltétel bekövetkeztéhez)¹⁰⁸ kötött végintézkedési fajta;¹⁰⁹
- tartalmilag lehet tartási, életjáradéki és gondozási szerződés is¹¹⁰ (ez utóbbi nem a tartás részkötelezettségeként, hanem önálló közvetlen tárgyként jelenik meg a kontraktusfogalomban),¹¹¹ így ezek sajátos változata;¹¹²
- célja és formája (végintézkedés), valamint tartalma (tartási, életjáradéki, gondozási szolgáltatásnyújtás) miatt kettős természetű;¹¹³
- a vagyon, vagyonrész vagy meghatározott vagyontárgy tulajdonjoga az örökhagyó halálával száll át:¹¹⁴ addig a kötelezett várományos¹¹⁵ (az öröklési váromány biztosítására szolgál az elidegenítési és terhelési tilalom);¹¹⁶
- az öröklési szerződés jogosultja vagy maga az örökhagyó vagy harmadik személy (tartásra szoruló leszármazó, felmenő, házastárs) vagy az örökhagyó és az általa megjelölt másik személy együtt;¹¹⁷

¹⁰⁷ Ptk. 7:48. § (1) bek.

¹⁰⁸ „Nem öröklési szerződésről van szó tehát például abban az esetben, ha a felek a jogutódlás időpontjául – de nem feltételül – jelölik meg az örökhagyó halálát. Az ilyen kikötés csak a szerződés teljesítési időpontjának meghatározását jelenti.” Weiss Emília és Vékás Lajos In JÓJÁRT 2017b: 14.

¹⁰⁹ JÓJÁRT 2021: 2210.; GELLÉRT 1998: 1990.

¹¹⁰ FUGLINSZKY 2018: 788.

¹¹¹ JÓJÁRT 2017a: 29; a Ptk. 6:491. § (1) bekezdése és 7:48. § (1) bekezdése együttes értelmezése.

¹¹² OROSZ [é. n.]: 1351, 1355; SÓTH 2004: 10; BH 1985. 20; ANKA 2014: 588: „különleges típusa”.

¹¹³ JÓJÁRT 2017a: 30; BH 2013. 16.

¹¹⁴ KÓRÓS 2013: 386; EÖRSI et al. 1991: 261; KOVÁCS 2008: 206; FUGLINSZKY 2018: 788; BH 2013. 16.; EBH 2013.P.6.: „ha a várható hagyatéki vagyonban dolog is fellelhető [...] akkor az ilyen típusú öröklési szerződés dolog tulajdonjogának az átruházására irányuló szerződésnek tekinthető azzal a sajátossággal, hogy a dolog tulajdonjogának megszerzésére az öröklés megnyíltakor kerül sor”.

¹¹⁵ JÓJÁRT 2017b: 14; EBH 2013.P.6.

¹¹⁶ Ptk. 7:50. § [Az örökség biztosítása] (1) A felek eltérő megállapodásának hiányában semmis az örökhagyónak élők között vagy halála esetére az öröklési szerződéssel leköötött vagyontárgyat elidegenítő vagy megterhelő rendelkezése. Ez a rendelkezés harmadik jóhiszemű személy visszerhesen szerzett jogát nem érinti. (2) A felek eltérő megállapodásának hiányában az örökhagyóval szerződő fél az öröklési szerződéssel leköötött ingatlanra az örökhagyó bejegyzési engedélye nélkül jegyeztethet be elidegenítési és terhelési tilalmat az ingatlan-nyilvántartásba.

¹¹⁷ WEISS-VÉKÁS (2014): II. kötet 2429.

- visszerhes szerződés¹¹⁸ és bizonyos mértékben tartalmaz szerencseelemet, hiszen csak az örökgyó halála után állapítható meg a szerződésben kikötött szolgáltatás és ellenszolgáltatás értéke és egyensúlya;¹¹⁹
- a szerződő felek közötti személyes kapcsolatnak és bizalomnak a kötelezett által vállalt szolgáltatástól függően van jelentősége: tartás és gondozás esetén domináns, míg életjáradék nyújtásánál nem.¹²⁰

Az öröklési szerződés is életjáradéki kontraktussá való átváltoztatással megszüntethető,¹²¹ természetesen csak az örökgyó életében; házastársak pedig közös öröklési szerződést is köthetnek.¹²²

Egyéb lehetőségek

Kötelmi alapon

A gyakorlati igény (különélés, munkahelyi elfoglaltság, szaktudás hiánya etc.) hívta életre azokat a megbízási szerződéseket, amelyek tartalma szerint¹²³ a megbízó azért fizet díjat, hogy a megbízott bizonyos ellátásokat nyújtson (idősgondozást, felügyeletet, beteg-/szakápolást, szociális ellátást) harmadik személynek. A megbízotti feladatok teljesítése az ellátott otthonában történik, állandóan vagy időszakonként visszatérően (naponta meghatározott időtartamban), általában az ellátott kórházba kerüléséig vagy haláláig. Az eltartott nem szerződő fél, az ellenérték nem dolog tulajdonjogának átruházása, a célhoz kötöttség az ellátott számára megfelelő életkörülmények kialakításában tetten érhető, és a személyhez kötöttség abban nyilvánul meg, hogy az ellátott részére teljesíthet csak a megbízott és az ellátott körülményeihez és szükségleteihez igazodóan. Ebben a visszerhes megbízási szerződésben aleatórikusság nincs, bizalmi elem pedig annyiban, hogy az eltartott elfogadja-e a megbízottól az ellátást.

¹¹⁸ WEISS-VÉKÁS 2014: 2430.

¹¹⁹ BH 2016. 63.

¹²⁰ BH 1996. 534.; BH 1990. 157.

¹²¹ BH 1999. 255.; BH 1996. 260.

¹²² Ptk. 7:51. § [Házastársak közös öröklési szerződése] (1) Házastársak mint örökgyók az életközösség fennállása alatt érvényesen köthetnek ugyanabba az okiratba foglalt öröklési szerződést. (2) A felek eltérő megállapodásának hiányában az örökgyókkal szerződő fél által örökölt lakáson és a hozzá tartozó berendezési és felszerelési tárgyakon a túlélő házastársat holtig tartó haszonélvezeti jog illeti meg, ha ő azokat az örökgyóval közösen használta.

¹²³ A szerződési feltételeket leíró okirat a szerzőnél rendelkezésre áll.

A gondozási szerződés vegyes szerződési formája megjelenhet egy szűkített tartalmú egészségügyi kezelési szerződésként¹²⁴ is: egészségügyi szolgáltató¹²⁵ vállalja a beteg ápolását és gondozását.¹²⁶

Szervezeti jogügyleti alapon

A jogi személyek közül a szociális szövetkezet és bizonyos esetben a nyugdíjas szövetkezet is, valamint az alapítvány betölthet alimentációs részszeretet. A jogi személy létrejött jogügyleten, létesítő okiratán alapul (jelen esetben alapszabályon): amely a szövetkezeteknél is – hasonlóan a gazdasági társaságokhoz – többoldalú és többszemélyes jognyilatkozat; a szövetkezet alapszabálya is organizációs (jogalanyt keletkeztető) és kooperációs, sui generis megállapodás.¹²⁷ A szociális szövetkezet célja a hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése.¹²⁸ A szociális szövetkezeteknél a személyes közreműködés (tag-sági jogviszonyon alapul) sajátos formája a közös termelésben való közvetlen közreműködés.¹²⁹ A tagi munkavégzés ellentételezése a tagi munkavégzés arányában részben vagy egészben a tagok által közösen megtermelt javak természetben történő átadásával is megvalósulhat.¹³⁰ Ennek megfelelően a szociális szövetkezet alapszabályának kötelező tartalmi eleme a tagi munkavégzés meghatározása (a tag által teljesítendő munkafeladatok rögzítése és az elvégzett munkafeladatok dokumentálása módjának megállapítása), és ennek teljesítéséhez igazodó, a szövetkezet által megtermelt javakból történő részesedés módjának és mértékének (ellenértékének) megadása.¹³¹ A nyugdíjas szövetkezet¹³² eredményes gazdálkodás esetén közösségi alapot képez:¹³³ ezt a nyugdíjas szövetkezet tagjának vagy vele

¹²⁴ SZEGHŐ 2015: 427–458.

¹²⁵ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről 3. § f) egészségügyi szolgáltató: a tulajdoni formától és fenntartótól függetlenül minden, egészségügyi szolgáltatás nyújtására és az egészségügyi államigazgatási szerv által kiadott működési engedély alapján jogosult egyéni egészségügyi vállalkozó, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet; g) egészségügyi intézmény: az f) pontban meghatározott egészségügyi szolgáltatók közül ga) a rendelőintézeti járóbeteg-szakellátást vagy fekvőbeteg-szakellátást nyújtó szolgáltatók (a továbbiakban együtt: gyógyintézet), továbbá gb) az állami mentőszolgálat, gc) az állami vérellátó szolgálat, valamint gd) az egészségügyi államigazgatási szerv intézetei, amennyiben egészségügyi szolgáltatást is nyújtanak.

¹²⁶ BDT 2022. 4509.

¹²⁷ Erről részletesebben lásd PAPP 2019b: 266–267.

¹²⁸ 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről (Szöv.i tv.) 14. § (1) bek.

¹²⁹ Szöv.i tv. 18. § (1) bek.

¹³⁰ Szöv.i tv. 18. § (2) bek.

¹³¹ Szöv.i tv. 19. § (2), (3) bek.: az ellenértéket úgy kell meghatározni, hogy alkalmas legyen a tag teljesítményének figyelembevételére és a megtermelt javakból való részesedés teljesítménnyel arányos meghatározására.

¹³² Szöv.i tv. 25. §: A közérdekű nyugdíjas szövetkezet (nyugdíjas szövetkezet) célja, hogy a még aktív időszerűk számára foglalkoztatást, munkaerőpiaci reaktivizálást biztosítson, a tagok gazdasági és szociális helyzetét előmozdítsa. A nyugdíjas szövetkezet célja továbbá, hogy a következő generációk számára a tagoknál felhalmozódott tudás, szakmai és élettapasztalat átadásra kerüljön. A nyugdíjas szövetkezet a céljainak megvalósításával közérdeket is szolgál.

¹³³ Ptk. 3:334. §.

közös háztartásban élő közeli hozzátartozójának a szociális, egészségügyi, oktatási, kulturális jellegű szükségleteinek a kielégítésére kell felhasználni.¹³⁴ Mindkét szervezeteti formánál a tagok aktív életvitel mellett munkavégzésük révén tudnak életkörülményeiken javító, természetbeni ellátásokhoz jutni, és csak a nyugdíjas szervezetek esetén van mód a tag gondozásának, ápolásának biztosítására.

Az alapítványt egy vagy több alapító – szervezeti jogügyletként – alapító okirattal hozhatja létre,¹³⁵ többek között azzal a céllal is, hogy az alapító és a csatlakozó hozzátartozóját kedvezményezettként ápolják, gondozzák, tartást nyújtsanak számára, egészségügyi ellátási költségeit viseljék;¹³⁶ azaz alimentációs szolgáltatások juttatására is rendelhető az alapítványi célvagyron.

ZÁRÓ GONDOLATOK

A magyar magánjogi szakirodalomban elsőként rendszereztem teljességre törekvően, átfogó jelleggel, speciális megközelítésben az alimentációs szolgáltatásokra lehetőséget biztosító magyar jogügyleteket, és csoportosítottam többféleképpen a vonatkozó szerződéseket.

A hat évtizednyi feldolgozott bírói gyakorlatból jól körvonalazhatóan visszatükröződnek a társadalmi és gazdasági körülményváltozások (népességi korfa alakulása, szétaprózódott családmodell, megélhetési és munkavállalási nehézségek, egészségügy helyzete etc.): az együtt élő, több generációs családon belül nyújtott tartástól az alimentációs kötelek fejlődése eljutott a gondozásra specializálódó kontraktusokig, amelyeket döntően nem családtagok kötnek egymással, általában az egyik fél gondozást nyújtó jogi személy. Az egyre inkább az önálló életvitelt és a személyes szükségleteket előtérbe helyező alimentációs igények megfelelőbb kielégítést nyernek az összetett szolgáltatásokat (gondozást, orvosi ellátást, szabadidős programokat etc.) vállaló, erre szakosodott szervezetek révén, a közeli hozzátartozók közötti tartási szolgáltatásoknak pedig inkább az öröklési szerződés nyújt kontraktuális keretet.

Az alimentációs szolgáltatások palettájának valós bővítését jelentené, ha a biztosítók válalalkoznának a „lakásért életjáradékot” konstrukció jogszerű tartalommal való megtöltésére, valamint az életjáradék biztosítások piacképesé tételére.

A *ceginformacio.hu* honlapon 50 szociális szervezetet (ebből kettő kényszertörés alatt áll) és 51 közérdekű nyugdíjas szervezetet találtam. Elenyésző azon szociális szervezetek száma, amelyek főtevékenysége kapcsolatba, illetve összhangba hozható alimentációs szolgáltatásokkal: egyéb közösségi, társadalmi tevékenység (például MegoldOM Szociális Szövetkezet), takarítás (például KI-TAKARÍTUNK Szociális Szövetkezet), élelmiszer-előállítás (például Szárasztésztagyártó Szociális Szövetkezet), növénytermesztés (például

¹³⁴ Szöv.i tv. 32. § (1) bek.

¹³⁵ Ptk. 3:378. §, 3:380. § (1) bek.

¹³⁶ Ptk. 3:386. § (2) bek.

PANNONTÁJ Szociális Szövetkezet, Hejőkeresztúri Szociális Szövetkezet), saját tulajdonú ingatlan bérbeadása (például Fontana-Coop Szociális Szövetkezet); a közérdekű nyugdíjas szövetkezetek közösségi alapjaira az ingyenes céginformáció révén nincs rálátás. Ugyanígy nincs arra nyilvános adat, hogy Magyarországon hány alapítvány működik a kedvezményezett ápolása, gondozása, tartása, egészségügyi költségei fedezése céljából, viszont van számos, az időskori lelki, fizikai és jogi támogatáshoz segítséget nyújtó alapítvány.¹³⁷

Véleményem szerint az ismertetett jogintézmények külön-külön és egymással párhuzamosan is alkalmazva biztosíthatják a méltóságteljes, a körülményekhez és szükségletekhez igazodó alimentációs szolgáltatásokat, esélyt adva a jogosultnak egy jobb életre.

¹³⁷ Lásd: <http://demenciavalotthon.hu/feledhetetlen-alapitvany/>; <https://misaalapitvany.eoldal.hu/>; <http://segitokezkalapitvany.hu/>; <https://mindszent.hu/a-mindszenti-idosekert-kozalapitvany/>

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. ANKA Tibor (2014): Az öröklési szerződés. In OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet*. Budapest: Opten.
2. B. VARGA Judit (2021): Sokan vetnek szemet a nyugdíjasok lakására? *Azenpenzem.hu*, 2021. október 26. Online: www.azepenzenem.hu/cikkek/sokan-vetnek-szemet-nyugdijasok-lakasara/8090/
3. CSABAI Károly (2021): Szabályosak a nyugdíjasok lakásáért cserébe kötött életjáradék-szerződések? *Privatbankar.hu*, 2021. április 19. Online: https://privatbankar.hu/cikkek/szemelyes_penzugyek/szabalyosak-a-nyugdijasok-lakasaert-cserebe-kotott-életjaradek-szerzodesek.html
4. GELLÉRT György szerk. (1998): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
5. BOÓC Ádám (2011): A tartási és életjáradéki szerződés. In SÁNDOR István (szerk.): *Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből*. Budapest: Patrocinium.
6. BOROS Zsuzsa – JÓJÁRT Eszter (2013): A tartási és életjáradéki szerződés. In VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest: Complex.
7. EÖRSI Gyula et al. (1991): *Kötelmi jog, Különös rész (Egyes szerződésfajták)*. Budapest: Tankönyvkiadó.
8. FUGLINSZKY Ádám (2018): A tartási és életjáradéki szerződés. In FUGLINSZKY Ádám – TÓKEY Balázs: *Szerződési jog, Különös rész*. Budapest: ELTE Eötvös.
9. JÓJÁRT Eszter: A tartási és életjáradéki szerződés. In CSEHI Zoltán (főszerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
10. JÓJÁRT Eszter (2007): Javaslat a tartási és életjáradéki szerződés jogi szabályozásának változtatására. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 3, 19–29. Online: <https://bit.ly/3k3vKXz>
11. JÓJÁRT Eszter (2017a): Lehetséges-e az eredeti állapot helyreállítása tartási, életjáradéki és öröklési szerződés érvénytelensége esetén? I. rész. *Családi Jog*, 15(2), 24–31.
12. JÓJÁRT Eszter (2017b): Lehetséges-e az eredeti állapot helyreállítása tartási, életjáradéki és öröklési szerződés érvénytelensége esetén? II. rész. *Családi Jog*, 15(3), 14–21. Online: www.mokk.hu/regioldal/pdf/linkgyujto/Csaladi_Jog/Aktualis/2017%20-09.pdf
13. KOVÁCS Bálint (2008): Az alimentációs szerződések. In NOCHTA Tibor – KOVÁCS Bálint – NEMESSÁNYI Zoltán: *Magyar polgári jog – Kötelmi jog, különös rész*. Budapest–Pécs: Dialóg Campus.
14. KÖRÖS András (2013): A tartási és életjáradéki szerződés. In PETRIK Ferenc (főszerk.): *Polgári jog, Kötelmi jog, Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész, Az új Ptk. magyarázata VI/VI*. Budapest: HVG-ORAC.
15. KUN János (2008): A „lakásért járadék”-programok (Értékek és kockázatok – nemzetközi kitekintés). *Hitelintézeti Szemle*, 7(1), 91–115. Online: <https://docplayer.hu/1497819-A-lakasert-jaradek-programok-ertekek-es-kockazatok-nemzetkozi-kitekintes.html>

16. NOVOTNI Zoltán szerk. (1992): *Magyar polgári jog – Kötelmi jog, Különös rész (Egyes szerződésfajták)*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
17. OROSZ Árpád [é. n.]: A tartási és életjáradéki szerződés. In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Kluwer online kommentár.
18. OROSZ Árpád (2014): A tartási és életjáradéki szerződés. In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest: Wolters Kluwer, II. kötet.
19. PAPP Tekla (2019a): *Atipikus szerződések*. Budapest: HVG-ORAC.
20. PAPP Tekla: Társasági szerződés (létesítő okirat) (2019b) In DÚL János et al. (szerk.): *Társasági jogi lexikon*. Budapest: Dialóg Campus.
21. RIBAI Csilla (2010): A tartási szerződés. *Fogyasztóvédelmi Szemle*, 3(4), 19–25.
22. SÓTH Lászlóné (2004): Az öröklési szerződéssel kapcsolatos néhány időszerű kérdésről. *Családi Jog*, 2(1), 10–14.
23. SZEGHŐ Ágnes (2015): Az egészségügyi kezelési szerződés. In PAPP Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Budapest: Opten.
24. VILÁGHY Miklós – EÖRSI Gyula (1965): *Magyar Polgári Jog II*. Budapest: Tankönyvkiadó.
25. WEISS Emília – VÉKÁS Lajos (2014): Az öröklési szerződés. In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. II*. Budapest: Wolters Kluwer.
26. ZSÍROS Gábor (2014): A tartási és életjáradéki szerződés. In OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja III. kötet*. Budapest: Opten.

Dr. Papp Tekla a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Civilisztikai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára és a Sapientia Erdélyi Magyar Egyetem kolozsvári kara tiszteletbeli egyetemi tanára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora.